

במהות המשמעות של פסיק רישא מסביר הרמב"ם שהוא מעשה שודאי יגרום לעשיית המלאכה ואיסורו מהתורה למרות שלא מתכוין.

6. רמב"ם הלכות שבת פרק א הלכה ו

עשה מעשה ונעשית בגללו מלאכה שודאי תעשה בשביל אותו מעשה אף על פי שלא נתכוין לה חייב, שהדבר ידוע שאי אפשר שלא תעשה אותה מלאכה, כיצד הרי שצריך לראש עוף לשחק בו לקטן וחתך ראשו בשבת אף על פי שאין סוף מגמתו להריגת העוף בלבד חייב שהדבר ידוע שאי אפשר שיחתוך ראש החי ויחיה אלא המות בא בשבילו וכן כל כיוצא בזה.

וכן דעת רוב הראשונים שפסיק רישא איסורו מהתורה: רמב"ן (שבת עד ב) **רא"ש** (שבת יב א) **ר"ן** (שבת מא א בדפי הרי"ף 'אבל') **רישב"א** (ק"ז א 'ופרכי')

הגדרות

דבר שאינו מתכוין – לא מתכוין לעשות את המלאכה וגם לא מוכרח שהמלאכה תתרחש.

דוגמאות:

- גורר כסא קל על גבי קרקע ואינו מעוניין בעשיית החרוץ בקרקע וגם לא מוכרח שיווצר חרוץ.
- מצחצח שיניים ואינו מעוניין בהוצאת דם וגם פעמים לא מוכרח שירד לו דם.

פסיק רישא – לא מתכוין לעשיית המלאכה אמנם מוכרח שהמלאכה תתרחש.

דוגמאות:

- קציצת נגע בזמן מילה.
- נוטל ידיים על צמחים בגינה.
- פותח מקרר ויש בו נורה דולקת. (אמנם יש חולקים בזה)

פסיק רישא דלא ניחא ליה בדאורייתא

דוגמא – נוטל ידיים על צמחים בגינה לאחר שירד גשם או בגינה של אדם שאינו אהבו.

הערוך מרחיב את שיטת רבי שמעון להתייר בדבר שאינו מתכוין גם לדבר שודאי יקרה אבל אין לו תועלת ממנו. והאיסור הוא רק כשניחא ליה באיסור.

6. ספר הערוך לר' נתן בן יחיאל מרומא ערך 'פסק'

פסק... מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות פ"י מי שחתך ראשו של חי הכל יודעין כי בחתיכת ראשו ימות ואם אמר איני מתכוין למיתתו אלא להוציא ממנו דם לדבר צורך אין ממש בדבריו אלא הרי כמתכוון להמיתו ורוצח הוא.

והיכא פליג ר' שמעון כגון גריא דאפשר דלא עביד חריץ. ואפ"י עביד אפשר דלא ניחא ליה.

וכן שבת ק"ז דשקיל ליה בברזי דלא ניחא ליה שם קלג אמר רבי עקיבא ואי איכא אחר ליעבד ולא אבי הבן וכן סוכה לג והוא דאית ליה הושענא אחריתי אבל פסיק רישיה ליכא לספוקא דלא ימות ובוודאי דניחא ליה דאי לא הוה ניחא ליה היכי הוה פסיק רישיה!?

וכ"פ ר"ח (ק"ז א), **בה"ג** (הובא ברי"ף יב יד) וכן הביא **הרשב"א** (ק"ג א) דבריהם ללא חולק.

מלאכת מחשבת א' - דבר שאינו מתכוין, פסיק רישא ומלאכה שאין צריך לגופה

מלאכת מחשבת

הציווי על שמירת השבת נאמר בסמוך לציווי לבניית המשכן. ומכאן למדו חז"ל (שבת מט ב) שגדרי המלאכות שאסורות בשבת נלמדים ממלאכות המשכן. אחד הגדרים למלאכות המשכן היא 'מלאכת מחשבת'.

1. שמות (פרשת ויקהל) פרק לה

(א) וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָם: (ב) שְׁשֹׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קֹדֶשׁ שַׁבָּתוֹן לִידְוָד כָּל הַעֲשֶׂה בוֹ מְלָאכָה יוּמָת:...

(ל) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּעַלְמֵי כָּן אוֹרֵי כָּן חוֹר לְמִטָּה יִהְיֶה: (לא) וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֶכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה: (לב) וַלְהַשֵּׁב מִחֻשְׁבַּת לַעֲשׂוֹת בְּהֶבֶב וּבְקֶסֶף וּבְנֶחֱשֹׁת: (לג) וּבְחֻרְשֹׁת אָבֹן לְמִלֵּאת וּבְחֻרְשֹׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת כָּל מְלָאכַת מַחֲשַׁבְת:

הגמרא לומדת מכאן חילוק לעניין גדרי החיוב בשבת שכוונת האדם למלאכה חיונית על מנת לחייב אותה עליה

2. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף כו עמוד ב

נתכוין לזרוק שתיים וזרק ארבע, לענין נזקין - חייב, ...לענין שבת - מלאכת מחשבת בעינן.

גדרי דבר שאינו מתכוין ופסיק רישא

הגמרא בביצה מביאה מחלוקת תנאים האם יש חיוב חורש בגרירות עגלה על גבי קרקע

3. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף כג עמוד ב

גמרא. עגלה של קטן... אינה נגררת אלא על גבי כלים. על גבי כלים - אין, על גבי קרקע - לא, מאי טעמא - דקא עביד חריץ וחופי חייב משום חורש. מני רבי יהודה^א היא, דאמר: דבר שאין מתכוין אסור. דאי רבי שמעון^ב - האמר: דבר שאין מתכוין מותר. דתניא, רבי שמעון אומר: גורר אדם מטה כסא וספסל, ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ (הכוונה שגם לא מוכרח שיקרה כדלהלן).

הגמרא בשבת פוסקת כרבי שמעון שדבר שאינו מתכוין מותר לגמרי

4. תלמוד בבלי מסכת שבת דף כב עמוד א

הלכה כרבי שמעון בגרירה. דתניא: רבי שמעון אומר: גורר (לכתחילה) אדם מטה כסא וספסל, ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ.

הגמרא מדגישה שפעמים גם כשאינו מתכוין חייב לרבי והוא כשיש 'פסיק רישא' שתעשה המלאכה

5. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קלג עמוד א

הקדמה: התורה ציוותה 'השמר בנגע הצרעת' ומכאן אסור לקוץ צרעת ור' אישיה למד מ'מול בשר ערלתו' שלמול מותר אפילו אם יגרום לקציצת נגע.

אמר מר: בשר אף על פי שיש שם בהרת ימול דברי רבי אישיה. הא למה לי קרא? דבר שאין מתכוין הוא, ודבר שאין מתכוין - מותר! - אמר אביי: לא נצרכא אלא לרבי יהודה, דאמר: דבר שאין מתכוין אסור. - רבא אמר: אפילו תימא רבי שמעון, מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות.

כבר ביארנו שאין דין פסיק רישיה נאמר אלא באיסור תורה והצירוף אינו אלא מדרבנן. (אמנם אם הדרבנן רק מצד שהוא משאצ"ג אסור. מאירי שבת ק"ב ב' נר')

וכן דעת **ההשלמה והמאורות** (שבת מא א) להתיר פסי"ר בדרבנן אפילו כשניחא ליה.

וכן דעת חלק מהאחרונים: **עולת תמיד** (שי"ד סוף ס"ק ז') **פרי חדש** (תק"א ג') **מטה יהודה** (שכ"א א), **גינת ורדים** (או"ח כלל גי ט"ז)

וביבי"א (ד לז לב) כתב 'במקום הצורך יש מקום רב לסמוך עליהם'.

התוספות כתבו באיסורי דרבנן לאסור כשניחא ליה ומכאן הסבירו את ההיתר למעט ענבים מהדס ביו"ט כשיש לו הדס אחר כיוון שלא ניחא ליה

11. תוספות מסכת שבת דף קג עמוד א

ובפרק לולב הגזול (סוכה דף לג:): גבי אין ממעטין בי"ט משום ר"א בר"ש אמרו ממעטין ופריך והא קא מתקן מנא ומשני כגון שליטן לאכילה ודבר שאין מתכוין מותר. ופריך והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות? ומשני לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי.

משמע כפי' הערוך דכשאינו נהנה מותר אף על גב דהוי פסיק רישיה וליכא למימר כיון דאית ליה הושענא יתירתא אינו מתקן כלום דא"כ אמאי קאמר התם דסבר לה כאבוה דאמר דבר שאינו מתכוין מותר? מיהו י"ל דאותו תיקון מועט כמו מיעוט ענבים דלא אסיר אלא מדרבנן לא גזרו חכמים כשאינו נהנה.

וכן דעת **רשב"א** (ק"ב ב' אמר') **ריטב"א** (ק"ב ב' ו' חכמים)

וכן דעת חלק מהאחרונים: **ט"ז** (שי"ד ב), **מג"א** (ה' משנ"ב) (ש"ס יח) **ערוה"ש** (ש"ס ט)

וכן פסקו **קצות השלחן** (קמ"ג ע"ג טז) **ארחות שבת** (ל ג') לאסור פסיק רישיה שניחא ליה אפילו בדרבנן

פסיק רישיה בדרבנן - דלא ניחא ליה

נחלקו השו"ע והרמ"א בהוצאת והכנסת סכין לחבית באופן שיתרחב החור. לדעת השו"ע מותר ולרמ"א אסור משום תיקון הפתח

12. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיד סעיף א

אבל אם היא החבית שלמה... אפ"ל נקב בעלמא אסור לנקוב בה מחדש, ואפ"ל יש בה נקב חדש, אם להרחיבו, אסור. ואם היה סכין תקוע מע"ש בחבית, מותר להוציאו ולהכניסו שהרי אינו מתכוין להוסיף (שהרי די בגודל הפתח הנוכחי עבור הסכין).

הגה: ודוקא שהוציאו ג"כ פעם אחת מבע"י (ואז כבר התרחב ולא מוכרח שיתרחב עכשיו שוב ולכן הוא דבר שאינו מתכוין), אבל אם לא הוציאו מבע"י, אסור דהוי פסיק רישיה דעושה נקב ופתח לחבית.

והסביר המשנ"ב שנחלקו בפס"ר בדרבנן שלשו"ע מותר לרמ"א אסור

13. משנה ברורה סימן שיד ס"ק יא

(יא) תקוע - היינו שהיה תקוע בחוזק וע"י הוצאתו והכנסתו פסיק רישיה הוא שיתרחב הנקב אפ"ל כיון דעיקר איסורו הוא רק מדרבנן ס"ל דשרי כשלא צריך לו כיון שאינו מתכוין לזה.

ודעת הרמ"א לחלוק עליו דדוקא כשהוציאו פעם אחת מבעוד יום דע"ז נתרחב קצת דתו לא הוי פסיק רישיה אבל בלא"ה אסור דפסיק רישיה הוא דאף שהוא פתח שאין עשוי להכניס ולהוציא דאיסורו הוא רק מדרבנן וכן"ל ס"ל דפסיק רישיה אסור אף במלתא דרבנן.

בגמרא בשבת נראה לכאורה כערוך שלענין שיעור המלאכה לחייב צריך שיהיה ניחא ליה למרות שהוא פסיק רישיה

7. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קג עמוד א

המנכש והמקרסם והמזרד. תנו רבנן: התולש עולשין, והמזרד זרדים, אם לאכילה - כגרוגרת, אם לבהמה - כמלא פי הגדי, אם להיסק - כדי לבשל ביצה קלה, אם לייפות את הקרקע - כל שהן. אטו כולהו לא ליפות את הקרקע נינהו?

והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו: מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות! - לא צריכא. דקעביד בארעא דחבריה (אמנם יש לדון אם הוא היתר או איסור דרבנן).

התוספות מביאים את דברי הערוך להתיר בפסיק רישיה דלא ניחא ליה ומביא ראיות שתתור. ולמסקנתו בקרקע של חברי קיים איסור דרבנן ואינו היתר גמור

8. תוספות מסכת שבת דף קג עמוד א

לא צריכא דעביד בארעא דחבריה - פי' בערוך (ערך סבר) דבפסיק רישיה דלא ניחא ליה כגון דקעביד בארעא דחבריה וכגון באחר שאינו אוהבו והקוצץ בהרת בשעת מילה שאין לו הנאה מותר לכתחילה ואפילו איסור דרבנן ליכא והתיר ר' חבית שפקקוהו בפשתן להסיר הפקק ולמשוך ממנו יין בשבת אף על פי שא"א שלא יסחוט כשמסיר הפקק והוי פסיק רישיה כיון דאינו נהנה בסחיטה זאת שהיין נופל לארץ מותר.

ואינו נראה דהא מפיס מורסא להוציא ממנו ליחה היה אסור אי לאו משום צערא דגופא אף על פי שאינו נהנה כלל בבנין הפתח ואינו מתכוין כלל לבנין הפתח אלא לנקיבה בעלמא.

... והא דקאמר לא צריכא דעביד בארעא דחבריה היינו דלא מיחייב חטאת אבל איסורא דרבנן איכא.

וכ"פ רא"ש (י"ב א), ר"ן (מא א מדפי הר"ף), רמב"ן (ק"א), ריטב"א (ש"ס)

השו"ע פסק להחמיר שלמרות שלא ניחא ליה בסחיטה אסור

9. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכ סעיף יח

חבית שפקקו בפקק של פשתן לסתום נקב שבדפנה שמוציאין בו היין, יש מי שמתיר אף על פי שא"א שלא יסחוט, והוא שלא יהא תחתיו כלי; דכיון שאינו נהנה בסחיטה זו, הוי פסיק רישיה (פי' איסור נמשך בהכרח מדבר מה כמו המות הנמשך בהכרח מהתזת הראש) דלא ניחא ליה, ומותר.

וחלקו עליו, ואמרו דאע"ג דלא ניחא ליה, כיון דפסיק רישיה הוא, אסור. משנ"ב צנ: מדרבנן אבל חיובא ליכא בפסיק רישיה דלא ניחא ליה לכו"ע. וכ"ז הוא לענין שבת דבענין שהיא מלאכת ממשכה אבל לענין שארי איסורי תורה דעת הרא"ש דפ"ר דלא ניחא ליה לכו"ע אסור ואיסורו הוא מן התורה:

והעולם נוהגים היתר בדבר, ויש ללמד עליהם זכות...

פסיק רישיה בדרבנן - דניחא ליה

המאירי מביא את המחלוקת לענין חשש צירוף בנתינת מים צוננים למיחס חם בדעת המתירים מסביר בין השאר שאין פסיק רישיה באיסור דרבנן ואפילו בניחא ליה.

10. בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף מא עמוד א

במיחס מיהא אף במרובים אסור מפני שהוא מצרף שכל כלי מתכת הם כשנותנין עליו מים צוננין מחסמין אותו ומחזקין אותו והוא גמר מלאכת הצירוף שרתיחת האור מפעפועו ושבירתו קרובה וצנן המים מחזקו.

...ויש מתירין אף בפנה ממנו מים ומצד דבר שאין מתכוין לצירוף אינו פסיק רישיה שמא לא הגיע חומו להיות צונן זה מצרפו או שמא כבר נצרף עד שאין זה צירוף מועיל כלום. ² ואף אם תמצא לומר שהוא פסיק רישיה

עליה, משמע דהמלאכה כשלעצמה מלאכה מעלייתא היא, אלא בכה"ג פטרה התורה, וכיון דהדבר משתנה על ידי מחשבתו, ואם יתכוין לגופה יהא חייב חטאת, אסרו חכמים פס"ר אף בדרבנן. (וזה גם החילוק בתוים ועוד מקומות)

עוד הקלו בפס"ר דלא ניחא ליה בדרבנן **לבוש** (ע"פ פמ"ג א"א ש"ל ב) **אשל אברהם** (בוטשאטש שכ"ז) **שואל ומשיב** (קמא א ר') **אגרות משה** (מסורת משה א א"ח קנ"ז ב' והע' קכ"ה- לענין השקית ירוקת בכ"ז)

מקומות להקל גם למחמירים

- א. **צורך גדול** – צריך להתפנות על עפר תיחוח (משנ"ב שכא נז)
- ב. **מקום צער** – סגירת דלת בית עם ציפור בתוכו בזמן צינה (משנ"ב ש"ט ה)
- ג. **לצורך מצווה** – מיעוט ענבי ההדס ביו"ט לאדם אחר (משנ"ב תרמו ח. וכעין זה במנה"י ח כה. ובצ"א ו' לד לצורך סעודת שבת)
- ד. **בתרי דרבנן** – לסגור תיבה גדולה שיש בה זכובים (רמ"א ש"ז ג. משנ"ב טו ושעה"צ יח)

מלאכה שאין צריכה לגופה

הגדרה – מלאכה שמתכוין לעשות את המלאכה עצמה אלא שלא צריך את התכלית המקובלת בה.

דוגמאות:

- **חופר בור** שהוא מלאכת בונה אבל אינו צריך את הבור אלא את העפר.
- **מוציא את האשפה** לרשות הרבים אבל אין לו צורך באשפה שם רק שאינו רוצה שתהיה בבית.

נחלקו התנאים בדיון המוציא כזית מן המת לרשות הרבים האם חייב על הוצאה מהתורה

19. תלמוד בבלי מסכת שבת דף צג עמוד ב

משנה. המוציא... את המת במטה - חייב. וכן כזית מן המת, וכזית מן הנבלה, וכעדשה מן השרץ - חייב. ורבי שמעון פוטר.

התוספות כותב שזה מקור המחלוקת במלאכה שאינה צריכה לגופה

20. תוספות מסכת שבת דף צד עמוד א

את המת במטה חייב - נראה לר"י דמהכא קים לן בכל דוכתא דאית ליה לר' יהודה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה דמסתמא ת"ק דר"ש היינו רבי יהודה כי היא דלעיל זה אינו יכול וזה אינו יכול דת"ק דר"ש היינו ר' יהודה כדמוכח בגמ' ורשב"א אומר דיש להביא מדתנן לעיל (דף צ.) ר' יהודה אומר אף המוציא משמשי ע"ז דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה.

הרמב"ם מסביר שיסוד איסור הוצאה הוא דווקא כשצריך את מה שהוא מוציא במקום אחר וכאן כל כוונתו שלא תהיה טומאה במקומה הראשון

21. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שבת פרק י משנה ו

וטעם דברי ר' שמעון לפי שסובר שאין מחשבת המוציא את המת ואת הנבלה ואת השרץ כמחשבת המוציא שאר דברים שכוונתו הוצאת אותו דבר, אלא כוונתו של זה להסיר את הטומאה, ונעשית ההוצאה מלאכה שאינה צריכה לגופה שהוא פטור עליה.

יש פוסקים שאסרו בפס"ר בדרבנן בכל אופן: **פרי מגדים** (משנ"ב ש"ז ד) **חזו"א** (סא א - שהבין דעת המג"א גם בדלא ניחא ליה) **ארחות שבת** (ל ה)

לעומת זאת לגבי צביעה בניגוב החמיר השו"ע

14. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכ סעיף כ

יש מי שאומר שהאוכל תותים או שאר פירות הצובעים, צריך ליוזר שלא יגע בידי צבועות בבגדיו או במפה, משום צובע.

וכן לגבי צידת זבובים הסכים למעשה הב"י להחמיר למרות שהוא פס"ר בדרבנן

15. בית יוסף אורח חיים סימן שטז

וכת(ו) בעל התרומה שאסור לנעול בשבת התיבה שיש בה זבובים... אלא אי איכא למידחי דברי בעל התרומה... דעד כאן לא אסר רבי שמעון לפרוס מחצלת על הכוורת בפסיק רישיה אלא בדבורים שבמינן ניצוד אבל זבובים שאין במינן ניצוד ולכן איסור צידתן מדרבנן כל שאינו מתכוין שרי ואף על גב דפסיק רישיה הוא. ומכל מקום כיון דנפק מפומיה דבעל התרומה וכתבו המרדכי ולא חזינן מאן דאיפליג עליה מי יקל ראשו שלא לחוש לדבריהם:

הפוסקים להקל בתנאים קלים

ביבי"א כתב שגם לשו"ע יש להקל בפס"ר דלא ניח"ל בדרבנן במקום צורך אבל לא במקום שניתן להזהר בקלות

16. שו"ת יביע אומר חלק ה - אורח חיים סימן כה

אולם לפמש"כ בסימן הקודם לא חיישינן להכי אלא היכא שאפשר בנקל להמלט מזה, כגון התם שאפשר במחי יד א' לגרש הזבובים הנראים **בדוא**... ואפשר דה"ט דמרן הש"ע ס"ס שכ שהביא להלכה דברי היראים הנ"ל, (בשם: יש מי שאומר בלי חולק), משום שאפשר בנקל לרחוץ ידיו במים תחלה לפני שיקנח ידיו במפה. שאפילו בחול הדרך לעשות כן ולא לקלקל ולהשחית המפה.

אבל במקום צורך יש להקל בפ"ר דלא ניח"ל באיסור דרבנן.

בחזו"ע (שבת ה' רז) - לענין מחיקת אותיות במאכל כתב שהגם שמצד הדין אפשר להקל לשוברה ביד אבל עדיף להחמיר לשברה בפה דרך אכילה.

עוד מצינו בשו"ע לאיסור פתיחת דלת שתכבה נר אע"פ שהכיבוי הוא דרבנן כיון שאינו צריך לפחם.

17. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רעז סעיף א

נר שמונח אחורי הדלת, אסור לפתוח הדלת (כדרכו), שמא יכבנו הרוח.

האול"צ מסביר שקולת השו"ע היא דווקא במלאכה שהיא דרבנן מעצמותה ולא שנהייתה דרבנן מצד חסרון במלאכת מחשבת שבמקרה כזה לא מועיל שוב להתיי משום פס"ר שהיא בעצמה חיסרון במלאכת מחשבת

18. שו"ת אור לציון חלק א - אורח חיים סימן כה

שעושה מלאכה גמורה מצד איכות ופעולת המלאכה, רק שפטור עליה מחמת שאינה צריכה לגופה. וזוהו נקטינן לחומרא בפס"ר בכה"ג אף בדרבנן.

וכן משמע מדברי התוס' שבת (דף ק"ג ע"א) שהסבירו דבעבד בארעא דחבריה ר"ל דהוי מלאכה שאצל"ג, ואפ"ה ס"ל (שם) דפס"ר בדרבנן אסור, ונראה דהיינו טעמא, דכיון דכל הפטור לר' שמעון במלאכה שאצל"ג היינו משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה, ואילו כן היה חייב

דעת השו"ע והפוסקים

השו"ע כתב בסתם כו"ש שפטור במלשאצ"ג אך והביא את דעת הרמב"ם בהמשך

25. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שטז סעיף ח

שמונה שרצים האמורים בתורה... הצדן לצורך, חייב; שלא לצורך, או סתם, פטור אבל אסור, ולהרמב"ם חייב.

משנ"ב כתב שדעת רוב הפוסקים כו"ש

26. משנה ברורה סימן שטז ס"ק לד

(לד) ולהרמב"ם חייב - אפילו שלא לצורך כל שנתכוין למלאכה דס"ל מלאכה שאינו צריך לגופה חייב עליה ורוב הפוסקים פוסקים כדעה הראשונה דפטור מחטאת משום דבעינן מלאכת מחשבת ואסור מדרבנן:

וכן כתב הבא"ח שקימ"ל להקל

27. שו"ת רב פעלים חלק א - אורח חיים סימן כז

עכ"ז אנן קי"ל כרוב הפוסקים. דס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה אין בה איסור תורה, ולפ"ז אם מציל מן הדליקה הו"ל שבות דשבות, שגזרו שמא יכבה ע"י בהלותו ואפילו אם כיבה אין בזה איסור תורה אלא דרבנן, וכיון דהוי שבות דשבות מותר לצורך מצוה אפילו שבות רחוקה, וכאשר כתבנו לעיל.

וכ"פ ביבי"א (ה כד)

היתרים במלאכה שאינה צריכה לגופה

מניעת היזק – לצוד נחש אף שאינו מסוכן על מנת שלא ישך אותו (שו"ע שטז ז משנ"ב כז)

מקום צער - לעשות פתח במכה על מנת להוציא ליחה (שו"ע שכח כח. משנב צ)

אמירה לנכרי לכבוד הבריות – ניקוי בוץ יבש שיש בו איסור טחינה (שו"ע שב ז. משנ"ב לו)

חומרות במשאצ"ג על שאר איסורי דרבנן

- פסיק רישא דלא ניהא ליה בדרבנן (אול"צ א כה)
- מלאכה בין השמשות לצורך מצווה (משנ"ב שמב א)
- כיבוי נר לחולה שאין בו סכנה (ביה"ל רעה א' מותר)
- הוצאת מת לרשות הרבים משום כבוד הבריות (שו"ע שיא ב וב"י שם בשם ר"ח ור"ן)
- יש שהזכירו אמירה לנכרי אפילו במקום הפסד ע"פ שעה"צ שלד נז. אולם שם יש טעם אחר לאסור שאדם בהול על ממנו ודברי שעה"צ רק בהווה אמין לתקל מצד שהוא דרבנן ולעיל הקלנו באמירה לנכרי לכבוד הבריות)

דוגמא נוספת למלאכה שאינה צריכה לגופה היא חפירת בור לצורך העפר של"ש אינו מתחייב על הבור

22. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף י עמוד א

דאמר רבי אבא: החופר גומא בשבת בונה גנין טא, ואין צריך אלא לעפרה - פטור עליה כגון זה שאינו לריד לננין זה (כלומר לבור שעליו היה אמור להתחייב). - כמאן, כרבי שמעון, דאמר: מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה.

החילוק בין משאצ"ג לפסיק רישא

נגזר החילוק בין מלאכה שאינה צריכה לגופה לפסיק רישא אמר הרמב"ם שכאן מתכוין למלאכה עצמה כלומר לחפירת הבור ולהוצאת המת רק שאינו צריך להם משא"כ פסיק רישא שהיא קלה יותר שלא מתכוין למלאכה כלל אלא לפעולה מותרת אלא שהיא מכריחה גם את המלאכה האסורה

23. כסף משנה הלכות שבת פרק א הלכה ז

מצאתי כתוב ההפך שיש בין מלאכה שאינה צריכה לגופה ובין פסיק רישא ולא ימות הוא דגבי פסיק רישא אינו מכוון למלאכה כל עיקר אלא שהיא נעשית בהכרח. כגון שסגר פתח ביתו והיה שם צבי שהוא לא כיון לשמירת הצבי אלא שהמלאכה נעשית בהכרח. אבל מלאכה שאינה צריכה לגופה הוא מתכוין לגוף המלאכה אלא שאינו מכוין לתכליתה. מיסוד ה"ר אברהם החסיד בשם אביו ז"ל ע"כ:

דעות הראשונים

הרמב"ם פסק כרבי יהודה. ור"ח וראב"ד פסקו כו"ש

24. רמב"ם הלכות שבת פרק א הלכה ז

כל העושה מלאכה בשבת אף על פי שאינו צריך לגופה של מלאכה חייב עליה, כיצד הרי שכבה את הנר מפני שהוא צריך לשמן או לפתילה כדי שלא יאבד או כדי שלא ישרף או כדי שלא יבקע חרש של נר חייב, מפני שהכיבוי מלאכה והרי נתכוין לכבות ואף על פי שאינו צריך לגוף הכבוי ולא כבה אלא מפני השמן או מפני החרש או מפני הפתילה הרי זה חייב, וכן המעביר את הקוץ ארבע אמות ברשות הרבים או המכבה את הגחלת כדי שלא יזוקו בהן רבים חייב ואף על פי שאינו צריך לגוף הכבוי או לגוף ההעברה אלא להרחיק ההזק הרי זה חייב וכן כל כיוצא בזה.

וכ"פ היראים (סימן רעד מכבה) רוקח (פה) ארחות חיים (שבת ד)

השגת הראב"ד - כל העושה מלאכה בשבת אף על פי שאינו צריך לגופה של מלאכה חייב עליה. א"א רבינו חננאל ז"ל פסק כו"ש שהוא פותר מדאמרינן פרק נוטל רבא כו"ש ס"ל דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה.

וכן פסקו הרמב"ן (קכא ב ברצין) רשב"א (שם) רא"ש (יט ה)

רישב"א (קא א ועכ"ז) ורוב הראשונים.